

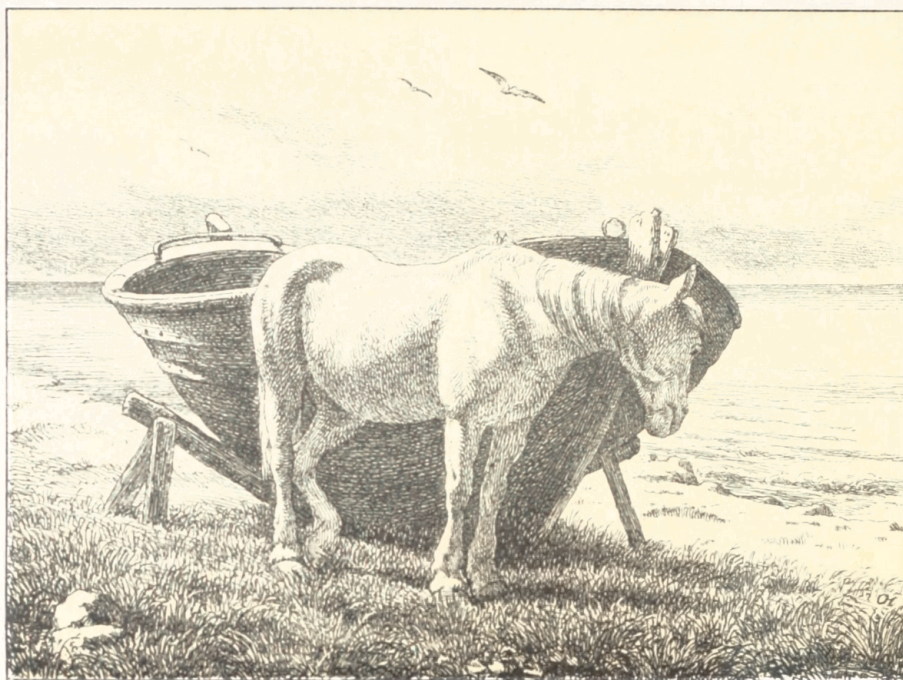
DANSKE BOGKUNSTNERE

I vor Forenings periodisk udgivne Aarbog »Bogvennen«, der bærer Aars-tallene 1907–10, ristede vi Minderuner over fem den Gang afdøde Kunstnere, som alle havde Betydning, flere af dem fremragende Betydning, for vor hjemlige Illustrationskunst og Bogdekoration. Naar vi denne Gang begrænser os til særlig at dvæle ved to af de senere afdøde Kunstnere, har det sin Grund i, at disse to — *Otto Haslund* og *Carl Thomsen* — viste en Interesse for Illustration, der var stærkere og varigere, end den mere lejlighedsvis, som saa mange andre Kunstnere i unge Aar ofrer paa forefaldende Illustrations-Opgaver. — Maleren *Edvard Petersen* (f. 1841, d. 1911), der hørte til samme Slægtled som de to nævnte Kunstnere, stod i et saadant flygtigere Forhold til Illustration, endskønt han tidligere end samtidige Kammerater viste et ualmindeligt Haandelag for at tegne med Blyant paa Træstokken. Saa tidligt som 1863 i »Folkekalender for Danmark«, har han tegnet en lille Række nydelige Billeder til to Fortællinger med Emner fra Livet paa Landet; navnlig et Par Billeder med travende Heste foran Vogne fyldte af Mennesker, er Vidnesbyrd om et Greb paa at skildre smukt og naturligt, som det er mærkeligt ikke blev stærkere benyttet. Men det var endnu knappe Tider, og der sparedes stærkt paa Billeder i Bøgerne. Senere var han af og til Bidragyder til illustrerede Bøger, f. Eks. i 1875 til »Fra Fjeld og Dal«, i 1878 til Fremtiden's Bog »Maanederne« og til flere lignende Sømmenskudsbøger, som Tiden og de større Forlæggere den Gang yndede, men det blev aldrig til noget større samlet Arbejde. Paa samme Vis gik det *Hans Smidth* (f. 1838, d. 1917) og *Frans Schwartz* (f. 1850, d. 1917). De havde begge let ved at tegne, og de var, ligesom Edv. Petersen, paaskønnede Medarbejdere i »Ude og Hjemme«, men det blev ogsaa for dem lejlighedsvis, at de illustrerede. Schwartz tog tidlig Radérnaalen til Redskab og blev en meget anset raderende Kunstner. Hans Smidth paatog sig én Gang en samlet Opgave og fik Fornøjelse deraf. For »Fremtiden's Billeder af danske Kunstnere« tegnede han en Række ypperlige Illustrationer til *Blichers Mowns* (»E Bindstouw«). De slutter sig fuldkomment til Digtet, saa ægte og ravjyske som de er i Karakter.

OTTO HASLUND

1842—1917

Hans kunstneriske Form var afgjort bestemt af hans nøje Tilslutning til den rene danske Side i vor Kunst. Han var en Ætling af *Lundbye* og *Skovgaard*, baade i sit Syn paa Naturen og i sin Behandling, særlig i Tegninger. Han brugte, som disse Kunstnere, fortrinsvis Pennen som Redskab og førte den med stor Sikkerhed og Skønhed. I Henseende til malerisk Virkning opnaaede han mere end Forgængerne. Han formaaede at give

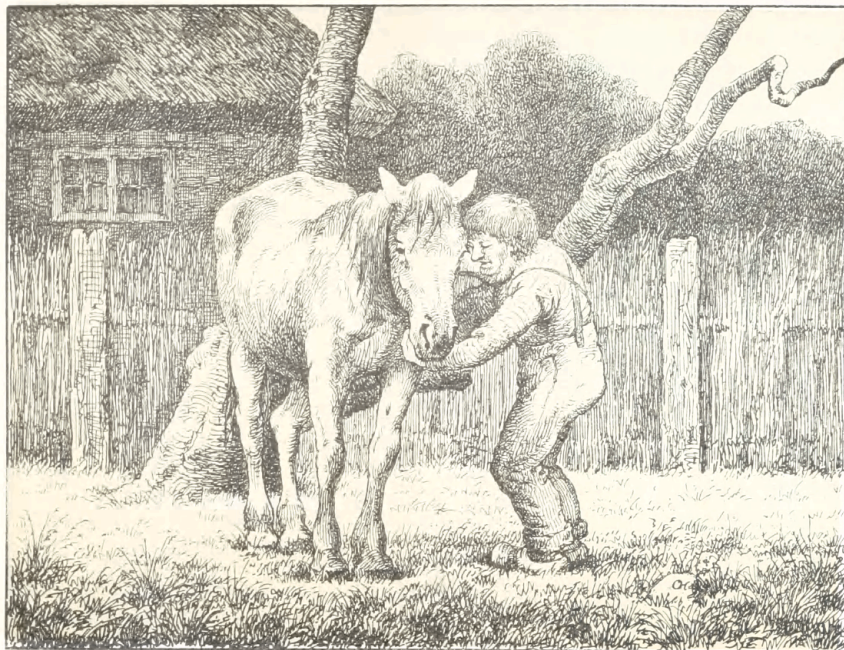
«I UVEJRET».

Efter Otto Haslunds Tegning i Johan Krohns «Billedbog for Børn», 1870.

Baggrunden i sine smaa Billeder en samlet Tone, der gjorde Billedvirkningen smuk og harmonisk og som fremhæver Hovedmotivet, hvad enten dette er Dyr eller Mennesker, fyldigt og kraftigt. I Modsætning til Hans Smidth, der var Jyde af Herkomst og Natur, var *Otto Haslund* den udprægede Sjællænder.

Nær knyttet til *Pietro Krohn*, begyndte han sammen med denne Ven at illustrere den første Udgave af *Johan Krohns* »Peters Jul«, der udkom hos Wøldike 1866 i en lille tarvelig Udgave, der nu er en stor Sjældenhed. De smaa Billeder blev omtegnede paa Sten og kolorerede, men begge Dele saa yderlig slet, at der ikke er Gnist tilbage af Kunstnernes Streg eller Karakter. Stort bedre gik det ikke med deres næste Fællesarbejde: »Brevet til Kristusbarnet«, der et Par Aar senere udkom i C. G. Iversens Boghandel. Ogsaa her er de i Sten graverede Billeder afslikkede for al Sammenhæng med Tegningernes Karakter. — Først i *Johan Krohns* »Billedbog for Børn«, der udkom ved Juletid 1870, kender man Haslunds og Krohns Tegninger i den fortræffelige, med Pen paa Stenen udførte Gengivelse, der skyldes den forlængst afdøde, dygtige Lithograf *Harald Jensen*. Bogen, der af Forfatteren er tilegnet *H. V. Kaalund*, er næst dennes Fabler til *J. Th. Lundbyes* Billeder den smukkeste Børnebog, der er udgivet i Danmark. Hvor godt disse unge Mænd arbejdede sammen, derom kan de her gengivne Billeder af Haslund og det ægte og nydelige Vers, Johan Krohn har skrevet til den ene Tegning, vidne.

I nøjeste Sammenhæng med de nævnte Børnebogstegninger er den lille

En Morgenhilsen.

„Nu lysner det i Skoven, og Klokken, den er fem,
 Nu skal vi ud paa Arbeid, jeg maa trække Vognen frem.
 Naa suk nu ei saameget, om end Du er lidt træt!
 Naar blot man kunde lære Dig at tage Livet let!
 Du har hver Dag Din Havre og altid hele Sko,
 Og det har ikke alle, Blis, det kan Du roligt troe;
 Og Fred Du har i Stalden, saasnart Du gaaer derhen,
 For Du har ingen Kone, som altid gi'er Dig Skjend! —“

Efter Otto Haslunds Tegning i Johan Krohns »Billedbog for Børn«, 1870.

Række Raderinger, Haslund har efterladt sig. Ogsaa i disse Blade slutter han sig nær til Traditionen i tidligere danske Arbejder. Jævnt og naturligt i Motivvalg, der væsentligst er hentet fra stilfærdigt landligt Liv, skildrer Haslund i sine Raderinger og Tegninger med dyb Forstaaelse Bondens og Smaakaarsfolks Liv og Arbejde. Ogsaa for Børnenes og for Dyrenes Færden har han et vagtsomt Øje, og han har tegnet og malet nogle af de skønneste Børne- og Dyrebilleder, som findes i dansk Kunst.

Overfor de Emner, i Vers eller Prosa, der blev ham budt til Illustrering, var han meget kræsen. Kaalund, Chr. Richardt og Johan Krohn var de Digtere, han helst indlod sig med. I de Aar, han efter sin første Italiensrejse boede i Sorø, det var 79–80, var han særlig godt oplagt til at tegne. »Jeg længes efter at tegne Noget paa Træ, men er saa fattig paa Motiver i denne Tid. Hvis Du skulde faa en Bondehistorie, der skal tegnes til, saa lad mig faa den, og Du skal faa ekstrafine Tegninger af bedste Fa-

brikat, «... skriver han fra Sorø i 79. — Til »Ude og Hjemme« var han i disse Aar en flittig Bidragyder, men med Bondehistorier kneb det, thi de nyere Forfattere var aldeles ikke efter hans Hoved.

Han havde paataget sig efter Riepenhausens Billede at tegne et Portræt af Oehlenschläger til 100-Aars Dagen i 79. Det voldte ham Kvaler, men det blev dog til det smukke Billede, der findes i »Ude og Hjemme«. »Gudskelov, det kun er Oehlenschlägers 100-aarige Fødselsdag én Gang i ens Levetid... Jeg har aldrig tegnet den Slags Ting før og skal vel vogte mig for at paatage mig lignende Sager for Eftertiden... Hvis Du ønsker Fødestedet og Graven, skal jeg tegne dem i en Fart, ... men skær dem saa rigtig pænt, saa jeg kan have lidt Fornøjelse af dem. Da jeg sidst tegnede Fødestedet til »Illustreret Tidende«, skar de det saa gement, at jeg skammede mig ved, at mit Navn stod paa det.« — Træsnittet til Oehlenschlägers »Morgenvandring«, der stammer fra »Fremtiden«s *Maanederne*, og Billedet af den gamle Kone, der slikker Foraarssol, tegnet til et Marts-Vers af *H. Drachmann* i »Ude og Hjemme« Decbr. 1880, er smukke Prøver paa Haslunds Evner. — Var han tro i det, han holdt af, viste det sig, at en af hans egne Digtere, H. V. Kaalund, gjorde Gengæld. I Begyndelsen af 1879 indeholder »Ude og Hjemme« en større Tegning: »Billeder af Hestens Liv«, som Kaalund skrev til. Da han sendte Digtet, takkede han i hjertelige Ord for den Glæde, det havde været ham at skrive til dette Billede:

*Gav Du paa Livet Agt
ej blot i Selskabssale,
kan i sin simple Dragt
det til dit Hjærte tale.*

*Da giv dig Tid at se
i Ro paa dette Billed. —
Spørg ej om dets Idé:
»Hvad Kunstneren har villet?«*

*Hvad her et dybt Gemyt
med Mesterhaand har givet,
det er slet intet nyt,
kun lidt fra Dyrelivet.*

*Betragt hvert enkelt Felt
som Akt af en Tragedie.
— Hvem der er Stykkets Helt,
det ser du i den tredie.*

*Det er et Sorgespil,
opført saa langt tilbage,
som Skabningen var til,
fra Verdens første Dage.*

*Og det vil føres op
til Verdens sidste Tider,
indtil der siges Stop,
og Ingen mere lider!*

Med *Holger Drachmanns* Muse forligtes Haslund undertiden godt. Til den lille Række Digte, der kaldes »Fred i Naturen« (»Ude og Hjemme«, Maj 83) tegnede han fire saare smukke Billeder, men disse Digte har ogsaa en blid Sødme og en ægte dansk Tone. — End ikke *Chr. Winther* faldt helt i Traad med hans Natur. I 1888 tegnede han til Foreningen »Fremtiden«s *Billeder af danske Kunstnere* en Række Illustrationer til denne Digtets »Christen og Lene«. Haslund var den Gang sygelig, og det kneb for ham at blive færdig: »Det skal vare noget, inden jeg binder an med *Chr. Winther* eller *Consorter igjen*,« skrev han, men Billederne blev gode

MORGENVANDRING

Saa huldt til den hellige Bøgeskov
 Det vinkte mig,
 O, Jord! hvor end aldrig den tunge Plov
 Havde furet Dig.
 De hulde Smaaablomster saa venligt stod
 I dunkle Ly,
 De smilte saa inderligt ved min Fod
 Mod Himlens Sky.

Til Skoven jeg gjennem en Mark monne gaa.
 Da fik jeg at se
 En vældig Stenhob paa Marken staa
 Mellem Høje tre;
 Den stod saa ærværdig, graalig hvid,
 En aflang Ring,
 Her holdtes der vist i gammel Tid
 Et Kongething.

SOLSKIN I MARTS.

Træsnit efter Tegning af Otto Haslund i »Ude og Hjemme«, Decb. 1880.

nok endda, og de vil altid indtage en Hædersplads i dansk Illustrationskunst. — Desværre har det ved Eftersøgning vist sig, at disse Træsnit, saavel som Hans Smidth's til Blicher og saa godt som alle de øvrige Træsnit til *Billeder af danske Kunstnere* og til *Maanederne*, er mere eller mindre ødelagte. — Bogen »Maanederne i Digt og Billeder« var ikke planlagt af Foreningen »Fremtiden«. Den fremstilledes i 1876 ved et Samarbejde mellem Ernst Bojesen (Thomsen & Bojesen) og F. Hendriksen, men det lykkedes ikke at faa den færdig til Julen 1876. »Fremtiden« overtog da hele Samlingen og udgav den i Februar 1878. *Aug. Jerndorff* havde oprindeligt tegnet smaa Vignetter til hver Maanedes Titelblad, men disse blev udskilt og dannede en særlig, lille Bog: »Vignetter. Billeder til ældre Smaadigte«, 1877. Til »Fremtiden«s Udgave tegnede *O. A. Hermansen* nye Vignetter. — Haslunds Tegninger maa man søge op. Paa de Steder, hvor de illustrerende Kunstnere flokkes, er han næsten aldrig at finde. Ogsaa i saa Henseende var han sig selv og søgte helst et snævert begrænset Selskab.

MORGEN

Nu vaagner paa Grene til Hvisken hver Siken
og Dompap og Stær
og Irisk og Mejs' og Musvit og den øvrige
kvidrende Hær;
først snakkes der sammen om Vind og om Vejr,
de Sager de ligger jo Smaafolk saa nær;
men eftersom Taagerne svinder, og Solen
til Frembrud gjør Tegn,
saa stiger en jublende Trille mod Himlen
til Tak, at det ikke blev Regn.

Endnu har Naturen ej ombytted Morgenens
Flors Negligé:
det er, som om Engnymfen vimser i Skjørternes
Bølge-Plisé;
saa stryger hun Haaret fra Kinden og sætter det
op med en Kam,
og staar i den bleggrønne Robe og sér sig
i Vandmøllens spejlblanke Dam.

Det sér ej den Møller, som tumler derinde
ved Kværn og ved Drev,
ej Møllerens Kone, som bærer til Smaakræet
Mad i en Sley;
paa Vinden og Vejret det kommer ej an,
thi Møllen den maler, naar blot der er Vand;
men Møllerens Søn, som til Præst skulde læse,
men næppe blev Degn,
han skriver et morgenfriskt Vers til den Nymfe,
der skjærmer hans Fødestavns Egn.

HOLGER DRACHMANN.

CARL THOMSEN

1847—1912

Fra Monte Pincio.
Træsnit i »Ude og Hjemme« Nr. 10, 1. Aarg.

han med Pennetegninger; først med nogle Minder fra sin første Italiensrejse, derefter med en Serie Billeder til *H. Drachmanns* ufuldendte *Novelle-Cyklus* »Kunstnere«; de er undertiden robustere, vel ogsaa tit hastigt tegnede. Igennem Bladets syv Aargange kan hans Udvikling omtrent følges. Man kan ogsaa der skønne om, hvor han har sin Styrke, og hvor sin Begrænsning.

De Vignetter, han i 1880 tegnede til *Edvard Brandes'* »*Dansk Skuespil*«, er særdeles omhyggeligt gennemførte. Skuespiller-Portræterne, for en Del tegnede med Blyant paa Stokken paa Grundlag af Fotografier, men gennemgaaende komponerede sammen med Situationer fra de omtalte Skuespil. — I 1884 illustrerede han *Oehlenschlägers* »*Morgenvandring*« i en Række store Tegninger til »Frem-

Han var den frodigste Illustrator af de her omtalte Kunstnere og har, siden han i 1876 begyndte at tegne, ydet mangfoldige Bidrag til Blade og Bøger; men ogsaa paa egen Haand og alene har han illustreret en anselig Række Bøger. Enkelte Smaating fraregnet, blev hans første gennemførte Illustration trykt i »Maanederne« 1878 til *J. L. Heibergs* Digt »*Foraar om Vinteren*«. Den var tegnet med Pen og lidt Tuschtoner paa selve Stokken og er, med sin gammeldags kuriøse Indramning af Motiverne, en Begynders meget nydelige Illustration. — I »Ude og Hjemme« s første Aargang 1877—78 fortsatte

Til Drachmanns »Kunstnere«.
Træsnit i »Ude og Hjemme« Nr. 24, 1. Aarg.

tiden«s Billedhæfter af danske Kunstnere. Han gjorde sig i disse Arbejder megen Umage og naaede ogsaa et smukt Resultat. Emnet laa udmærket for det bløde danske, lidt romantisk følsomme Studenter-Sind, der var hans af Fødsel og Herkomst. Senere — i 1893 — viser han det samme Sind

Træsnit til »Aftenpassiar«. »Ude og Hjemme« Nr. 129, 3. Aarg., 1880.

i Billederne for *C. Hostrups* »Velkomst til Russen«, som han ligeledes udførte til de nævnte Billedhæfter.

Ved disse Tegninger var han blevet godt kendt som en dygtig Illustrator, og Bestillingerne myldrede ind. Mangfoldige mindre Billeder til Børnebøger forefaldt aarlig, men ogsaa de større Opgaver meldte sig. *Reitzels Forlag* betroede ham i 1882 at illustrere *Blichers* »E Bindstouw«, et vanskeligt Hverv, som han viede et stort Arbejde og som delvis lykkedes godt, skønt han ikke raadete over den jyske Forstaaelse, som Hans Smidth havde vist i »Mowns«. — Denne smukt trykte Bogs Billeder blev endnu helt udført i Træsnit, endog Veteranen blandt Xylograferne, *C. Henneberg*,

e war e Awten fa bette Ywlaw-
ten - nej hold! A lhwwer - de wa
sgi den Awten fahr ve indda, da
wa Bindstouw te e Skwolmæj-
sters, ham Kræn Koustrup - I
finne ham wal? Dæ wa Nok, dæ
kjenn ham, for om e Winter wa han
Skwolmæjster, men om e Som-
mer wa han Muhrmæjster; aa
han wa ligh degtig te beggi Diel.

Indledningsbillede til »E Bindstouw«.
Træsnit af H. P. Hansen efter Carl Thomsens Tegning.

Træsnit af J. F. Rosenstand efter Carl Thomsens Tegning til Jens Jensens Fortælling
i Blichers »E Bindstouw«.

skar flere af Billederne, men dermed var det ogsaa forbi med de træskaarne Tegninger. Carl Thomsen forlod den gamle Teknik, lagde Pen og Blyant næsten helt bort, for at anvende Tusch og Pensel og tilstræbe en fyldig, malerisk Virkning. — De fotografiske Ætsninger for Bogtryk trængte ved den Tid igennem og lettede Billedfremstillingen væsentligt, men desværre, de forte ogsaa mange Tegnere paa vilde Veje, idet man overvurderede de ny Methoders Muligheder. — *Ernst Bojesen* havde forlængst begyndt sine »Juleroser« og føjede snart en ny Julegave til, der kaldtes »Børnenes Juleroser«. Til begge Blade tegnede Kunstnerne flittigt, og Udgiveren var en oplindsom Mand, der forstod at stille Opgaver. Ogsaa Carl Thomsen hørte til de stadige Medarbejdere, og da Bojesen i 1886 til 87 udgav sit dristige Forsøg paa at lave et stort skandinavisk, litterært-kunstnerisk Maanedssblad, som han kaldte »Norden«, gav han Carl Thomsen det Hverv at tegne en Række Billeder til »Dansk Præstegaardsliv«, som vor gamle berømte Skildrer af Præstegaards-Idyllen: *Nicolai*, skrev Teksten til. — Tegningerne blev næsten helt og holdent udført i Pensel-Teknik og fremstilledes i Autotypi i Wien. Efter Tidspunktets Muligheder er Udførelsen god, men

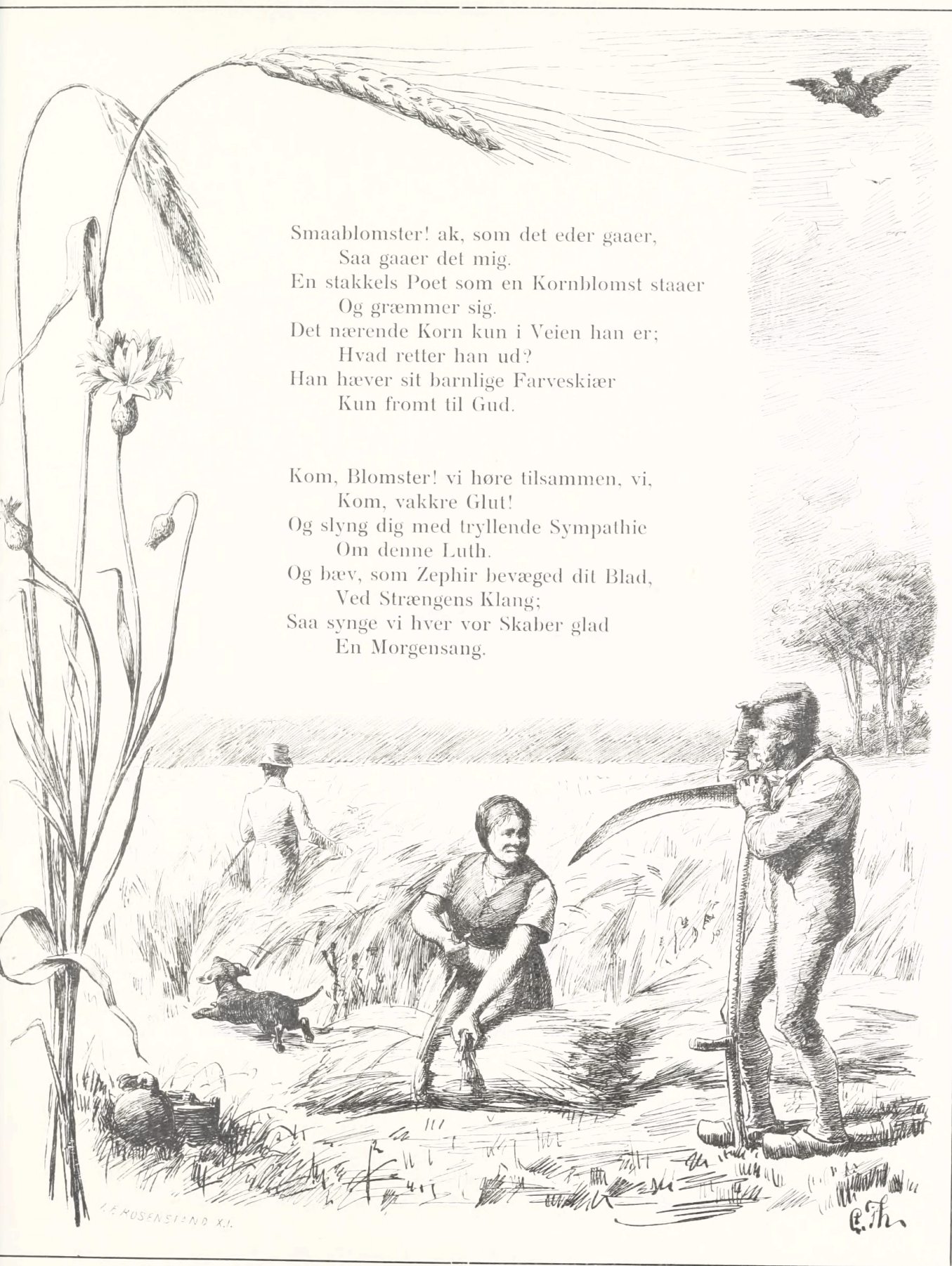

Træsnit af C. Henneberg
efter Carl Thomsens Tegning
i »E Bindstouw«.

Fotografisk Ætsning fra »Kommissionæren«.

Tekniken var endnu ikke helt udviklet, og Tegningernes Behandling stillede for store Fordringer. Gaar man nu de mange inden- og udendørs Motiver igennem, hvoraf en Del er ført helt ned i dybe, kraftige Toner, saa virker de ikke saa lidt *plettede*, det vil sige, den tuscherede Teknik bliver i Gengivelsen ret skjoldet og uren. Vender man tilbage til Originalerne — de gjorde saa stor Lykke, da de var udstillede, at de blev erhvervede til den Hirschsprungeske Samling — saa maa det erkendes, at Ulemperne har sin Grund i Tegningerne, kun at Manglerne er blevet mere iøjnefaldende i Ætsningerne. En Gennemarbejdning af de malede Flader med Pen havde utvivlsomt været gavnlig. — Men Motiverne er fortræffelige og Billedernes Fortælling mættet af Hygge og sløret i Stemning. Ingen anden samtidig Kunstner havde været i Stand til, saa

Smaablomster! ak, som det eder gaaer,
Saa gaaer det mig.
En stakkels Poet som en Kornblomst staaer
Og græmmer sig.
Det nærende Korn kun i Veien han er;
Hvad retter han ud?
Han hæver sit barnlige Farveskiær
Kun fromt til Gud.

Kom, Blomster! vi høre tilsammen, vi,
Kom, vakkre Glut!
Og slyng dig med tryllende Sympathie
Om denne Luth.
Og bæv, som Zephir bevæged dit Blad,
Ved Strængens Klang;
Saa synge vi hver vor Skaber glad
En Morgensang.

Træsnit af J. F. Rosenstand efter Carl Thomsens Tegning til Oehlenschlägers »Morgenvandring».
Fra »Fremtiden»s Billeder af danske Kunstnere.

levende, som Carl Thomsen formaaede, at skildre det Præstegaardsliv, som vor ældre Litteratur saa ofte har beskæftiget sig med og lovsunget. — Han vendte senere tilbage til lignende Emner, der vedblivende lykkedes godt for ham, om han end aldrig naaede udover, hvad han i 1886 ydede.

Af anden Art, men i samme Behandling, tegnede han i 1889 til *Ingemanns* »Morgen- og Aftensange«, i 1891 til *J. L. Heibergs* »De Nygifte« og i 1894 til *Chr. Richardts* »Fadervor«. Han tilsatte dog i disse Arbejder, ligesom i »Salmer og Sange for Børn«, 1888, en god Del af den friske Stemning, som hans tidligere større Arbejder indeholdt. — I sin Velmagts Dage burde han have tegnet til *Grundtvigs* »Kirkeklokke, ej til Hovedstæder støbtes du, men til den lille By«. Den Sangs danske Tone og den Naturens Fred og Stilhed, som den aander, havde han kunnet skildre smukt i Billeder. — Thomsens Illustrationer er stærkt spredte og maa søges ad mange Veje. Af Børnebøger har han f. Eks. illustreret mange for *Thaning & Appel*. Til »Tusind og een Nat« tegnede han for *P. G. Philipsen*, og senere forsynede han Blichers Noveller med Vignetter for *Gyldendal*. — Adskilligt af disse Ting blev altfor let og hurtigt afleveret og bærer ogsaa Præg deraf.

Baade som Maler og Tegner har han hentet Motiver fra det finere Bylivs Omraader, men hans Evner var utvivlsomt ægttest, naar han skildrede Livet i smaa Byer og under hyggelige, landlige Former. Man kan finde mange Eksempler derpaa rundt om blandt hans spredte Illustrationer, som f. Eks. de gamle Koner under Træerne i Stiftelsens Gaard og Billedet af Købstadsgyden ved Aaen til »Sukkerbøssen«, henholdsvis fra 1886 og 1895 i »Børnenes Juleroser«. — Fra *Det Schubothske Forlag's* smaa illustrerede Bøger medtages her et Par Prover af hans smukt behandlede Smaabilleder i *Carl Bernhards* »Kommissionæren«, fra 1895. Han er her mere sikker i Tuschbehandlingen, og Ætsningerne er ogsaa blevet bedre. I en anden af disse Bøger, *Karl Gjellerups* »G.-Dur«, 1899, vendte han helt tilbage til sin oprindelige og bedste Udtryksform i en Række meget smukt behandlede Pennetegninger, der ligesom hans tidlige Tegninger viser, at Carl Thomsen var en af vore gode Illustrationer, der ikke alene raadede over en sjælden Fortælleevne, men ogsaa besad ualmindelig Sans for Billedvirkning.

F. H.

Vignet fra »Kommissionæren«.